

॥ तृतीयः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे तृतीयः प्रश्नः ॥

अपां त्वेमन्थासादयाम्यपां त्वोद्मन्थासादयाम्यपां त्वा
 भस्मन्थासादयाम्यपां त्वा ज्योतिषि सादयाम्यपां त्वायने
 सादयाम्यर्णवे सदेने सीद समुद्रे सदेने सीद सलिले सदेने
 सीदापां क्षये सीदापां सधिषि सीदापां त्वा सदेने सादयाम्यपां
 त्वा सधस्थे सादयाम्यपां त्वा पुरीषे सादयाम्यपां त्वा योनौ
 सादयाम्यपां त्वा पार्थसि सादयामि गायत्री छन्दस्त्रिष्टुप्छन्दो
 जगती छन्दोऽनुष्टुप्छन्दः पङ्क्तिश्छन्दः ॥ (१)

योनौ पञ्चदश च ॥ ————— [१]

अयं पुरो भुवस्तस्य प्राणो भौवायनो वसन्तः प्राणायनो गायत्री
 वासन्ती गायत्रियै गायत्रं गायत्रादुपां शुरुपां शोस्त्रिवृत्रिवृतौ
 रथन्तरं रथन्तराद्वसिष्ठ ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया प्राणं
 गृह्णामि प्रजाभ्योऽयं दक्षिणा विश्वकर्मा तस्य मनो वैश्वकर्मणं
 ग्रीष्मो मानसस्त्रिष्टुग्रेष्मी त्रिष्टुभं ऐडमैडादन्तर्यामोऽन्तर्यामात्
 पञ्चदशः पञ्चदशाद्बृहद्बृहतो भरद्वाज ऋषिः प्रजापतिगृहीतया
 त्वया मनो - (२)

गृह्णामि प्रजाभ्योऽयं पश्चाद्विश्वव्यास्तस्य चक्षुर्वैश्वव्यचसं
 वरुषाणि चाक्षुषाणि जगती वारुषी जगत्या ऋक्षममृक्षमाच्छुक्रः

शुक्राथ्सप्तदशः सप्तदशाद्वैरूपं वैरूपाद्विश्वामित्र ऋषिः प्रजा-
पतिगृहीतया त्वया चक्षुर्गृह्णामि प्रजाभ्यं इदमुत्तराथ्सुवस्तस्य
श्रोत्रं सौवः शरच्छौत्र्यनुष्टुप्छारद्यनुष्टुभः स्वारः स्वारान्मन्थी
मन्थिनं एकविंश एकविंशाद्वैराजं वैराजाञ्जमदग्निरृषिः
प्रजापतिगृहीतया (३)

त्वया श्रोत्रं गृह्णामि प्रजाभ्यं इयमुपरि मतिस्तस्यै वाङ्माती
हैमन्तो वाच्यायनः पङ्क्तिरहैमन्ती पङ्क्तौ निधनवन्निधनवत आग्रयण
आग्रयणात्रिणवत्रयस्त्रिंशौ त्रिणवत्रयस्त्रिंशाभ्यां शाक्ररैवते
शाक्ररैवताभ्यां विश्वकर्मर्षिः प्रजापतिगृहीतया त्वया वाचं
गृह्णामि प्रजाभ्यः॥ (४)

त्वया मनो जमदग्निरृषिः प्रजापतिगृहीतया त्रिंशच्च॥ [२]

प्राचीं दिशां वसन्त ऋतूनामग्निर्देवता ब्रह्म द्रविणं त्रिवृथस्तोमः
स उ पञ्चदशवर्तनिस्त्र्यविर्यः कृतमयानां पुरोवातो वातः सानंग
ऋषिर्दक्षिणा दिशां ग्रीष्म ऋतूनामिन्द्रो देवता क्षत्रं द्रविणं पञ्चदशः
स्तोमः स उ सप्तदशवर्तनिर्दित्यवाङ्मयस्त्रेतायानां दक्षिणाद्वातो वातः
सनातन ऋषिः प्रतीचीं दिशां वर्षा ऋतूनां विश्वे देवा देवता
विड् (५)

द्रविणं सप्तदशः स्तोमः स उवेकविंशवर्तनिस्त्रिवृथो
वयो द्वापरोऽयानां पश्चाद्वातो वातोऽहभून् ऋषिरुदीची दिशा
शरदृतूनां मित्रावरुणौ देवता पुष्टं द्रविणमेकविंशः स्तोमः स

उं त्रिणववर्तनिस्तुर्यवाङ्मयं आस्कन्दोऽयानामुत्तराद्वातो वातः प्रत्न
 ऋषिरूर्ध्वा दिशाः हेमन्तशिशिरावृतूनां बृहस्पतिर्देवता वर्चो द्रविणं
 त्रिणवः स्तोमः स उं त्रयस्त्रिंशवर्तनिः पष्ठवाङ्मयोऽभिभूरयानां
 विष्वग्वातो वातः सुपर्ण ऋषिः पितरः पितामहाः परेऽवरे
 ते नः पान्तु ते नोऽवन्त्वस्मिन्ब्रह्मन्त्रस्मिन्क्षत्रेऽस्यामाशिष्यस्यां
 पुरोधायांस्मिन्कर्मत्रस्यां देवहृत्याम्॥ (६)

विदंष्ट्रवाङ्मयोऽष्टाविंशतिश्च॥

[३]

ध्रुवक्षितिर्ध्रुवयोनिर्ध्रुवासि ध्रुवं योनिमा सीद साध्या।
 उख्यस्य केतुं प्रथमं पुरस्तादश्विनोर्ध्वर्यू सादयतामिह त्वा। स्वे
 दक्षे दक्षपितेह सीद देवत्रा पृथिवी बृहती रराणा। स्वासस्था
 तनुवा सं विश्व पितेवैधि सूनव आ सुशेवाश्विनोर्ध्वर्यू
 सादयतामिह त्वा। कुलायिनी वसुमती वयोधा रयिं नो वर्ध
 बहुलः सुवीरम्। (७)

अपामतिं दुर्मतिं बाधमाना रायस्पोषे यज्ञपतिमाभजन्ती
 सुवर्धेहि यजमानाय पोषमश्विनोर्ध्वर्यू सादयतामिह त्वा।
 अग्नेः पुरीषमसि देव्यानी तां त्वा विश्वे अभि गृणन्तु देवाः।
 स्तोमपृष्ठा घृतवतीह सीद प्रजावदस्मे द्रविणा यजस्वाश्विनोर्ध्वर्यू
 सादयतामिह त्वा। दिवो मूर्धासि पृथिव्या नाभिर्विष्टम्भनी
 दिशामधिपत्नी भुवनानाम्। (८)

उ॒र्मिर्द्र॑प्सो अ॒पाम॑सि वि॒श्वक॑र्मा त ऋषि॑र॒श्विना॑ध्व॒र्यू
 सा॑दयतामि॒ह त्वा॑। स॒जूर्ऋ॒तुभिः॑ स॒जूर्वि॒धाभिः॑ स॒जूर्व॑सु॒भिः स॒जू
 रु॒द्रैः स॒जूरा॑दित्यैः स॒जूर्वि॒श्वैर्दे॑वैः स॒जूर्दे॑वैः स॒जूर्दे॑वैर्वयो॒नाधै॑र॒ग्नये॑
 त्वा वै॒श्वान॒राया॑श्विना॑ध्व॒र्यू सा॑दयतामि॒ह त्वा॑। प्रा॒णं मे॑ पा॒ह्यपा॑नं
 मे॑ पा॒हि व्या॑नं मे॑ पा॒हि चक्षु॑र्म उ॒र्व्या वि॑ भा॒हि श्रो॑त्रं
 मे॑ श्लो॒कया॑प॒स्पिन्वो॑ष॒धीर्जि॑न्व द्वि॒पात्पा॑हि चतु॑ष्पादव दि॒वो
 वृ॒ष्टिमे॑रय॥ (९)

सुवीरं भुवनानामुर्व्या सप्तदश च॥ [४]

अ॒विर्वय॑स्त्रि॒ष्टुच्छ॑न्दो॒ दित्य॑वा॒ङ्मयो॑ वि॒राट्छ॑न्दः प॒ञ्चावि॑र्वयो
 गा॒य॒त्री छ॑न्द॒स्त्रिव॑त्सो वयं उ॒ष्णिहा॑ छ॒न्दस्तु॑र्यवा॒ङ्मयो॑ऽनु॒ष्टुप्छ॑न्दः
 प॒ष्ठवा॑द्वयो बृ॒हती॑ छ॒न्द उ॒क्षा वयः॑ स॒तोबृ॑हती॒ छन्द॑ ऋष॒भो वयः॑
 क॒कुच्छ॑न्दो॒ धेनु॑र्वयो जग॑ती॒ छन्दो॑ऽन॒ङ्गान् वयः॑ प॒ङ्क्तिश्छ॑न्दो॒ बस्तो॑
 वयो॑ वि॒वलं॑ छ॒न्दो वृ॒ष्णिर्वयो॑ वि॒शालं॑ छ॒न्दः पुरु॑षो वय॑स्त॒न्द्रं
 छ॒न्दो व्या॑घ्रो वयोऽना॒धृष्टं॑ छ॒न्दः सि॒ंहो वय॑श्छ॒दिश्छ॑न्दो॒ विष्ट॑म्भो
 वयोऽधि॑पतिश्छ॒न्दः क्ष॑त्रं वयो मय॑दं छ॒न्दो वि॒श्वक॑र्मा वयः॑ परमे॒ष्ठी
 छ॒न्दो मूर्धा॑ वयः॑ प्र॒जाप॑तिश्छ॒न्दः॥ (१०)

पुरुषो वयः पङ्क्तिश्शक्तिश्च॥ [५]

इन्द्रा॑ग्नी॒ अव्य॑थमा॒नामि॑ष्टकां दृ॒ह॒तं यु॒वम्। पृ॒ष्ठेन॑
 द्यावा॑पृथि॒वी अ॒न्तरि॑क्षं च वि बा॑धताम्॥ वि॒श्वक॑र्मा त्वा
 सा॑दयत्व॒न्तरि॑क्षस्य पृ॒ष्ठे व्य॑च॒स्वतीं॑ प्रथ॑स्वती॒म्भास्व॑ती॒

सूरि॒मती॒मा या द्यां भा॒स्या पृथि॒वीमोर्व॑न्तरि॒क्षम॑न्तरि॒क्षं
यच्छा॑न्तरि॒क्षं दृ॒हान्तरि॑क्षं मा हि॒ंसीर्वि॑श्वस्मै प्रा॒णायो॑पा॒नाय॑
व्या॒नायो॑दा॒नाय॑ प्रति॒ष्ठायै॑ च॒रित्रा॑य वा॒युस्त्वा॒भि पा॑तु म॒ह्या स्व॒स्त्या
छ॒र्दिषा॑ (११)

शन्त॑मेन॒ तया॑ दे॒वत॑याऽङ्गि॒रस्व॑द्धुवा सी॒द। रा॒ज्यं॑सि प्राची॒
दि॒ग्विरा॑ड॒सि दक्षि॑णा दि॒ख्सम्रा॑ड॒सि प्र॑तीची दि॒खस्व॑रा॒डस्यु॑दी॒ची
दि॒गधि॑पत्यसि बृ॒हती॑ दि॒गायु॑र्मे पाहि प्रा॒णं मे॑ पा॒ह्यपा॑नं मे॑ पाहि
व्या॒नं मे॑ पाहि चक्षु॑र्मे पाहि श्रो॒त्रं मे॑ पाहि म॒नो मे॑ जि॒न्व वाचं॑ मे
पि॒न्वात्मानं॑ मे पाहि ज्योति॑र्मे यच्छ॥ (१२)

छ॒र्दिषा॑ पि॒न्व ष॑ट्॥ [६]

मा छ॒न्दः प्र॒मा छ॒न्दः प्र॒ति॒मा छ॒न्दोऽस्त्री॑वि॒श्छ॒न्दः प॒ङ्क्ति॑श्छ॒न्दः
उ॒ष्णिहा॒ छ॒न्दो बृ॒हती॑ छ॒न्दोऽनु॑ष्टु॒प्छ॒न्दो वि॒राट्छ॒न्दो गाय॑त्री
छ॒न्दस्त्रि॑ष्टु॒प्छ॒न्दो जग॑ती छ॒न्दः पृथि॒वी छ॒न्दोऽन्तरि॑क्षं छ॒न्दो
द्यौश्छ॒न्दः समा॑श्छ॒न्दो नक्ष॑त्राणि छ॒न्दो म॒नश्छ॒न्दो वाक्छ॒न्दः
कृ॒षिश्छ॒न्दो हि॒र॒ण्यं छ॒न्दो गौश्छ॒न्दोऽजा॑ छ॒न्दोऽश्व॑श्छ॒न्दः।
अ॒ग्नि॒र्दे॒वता॑ (१३)

वा॒तो दे॒वता॒ सूर्यो॑ दे॒वता॒ च॒न्द्रमा॑ दे॒वता॒ वस॑वो दे॒वता॒ रु॒द्रा
दे॒वता॒दि॒त्या दे॒वता॒ वि॒श्वे दे॒वा दे॒वता॒ म॒रुतो॑ दे॒वता॒ बृ॒हस्प॑तिर्दे॒वतेन्द्रो॑
दे॒वता॒ वरु॑णो दे॒वता॒ मूर्धा॑सि रा॒ज्जुवा॑सि ध॒रुणा॑ य॒त्र्यसि॑ यमि॒त्रीषे॑

त्वोर्जे त्वा कृष्यै त्वा क्षेमाय त्वा यन्त्री राङ्गुवासि धरणी धृत्र्यसि
धरित्र्यायुषे त्वा वर्चसे त्वौजसे त्वा बलाय त्वा॥ (१४)

देवताऽऽयुषे त्वा षट्॥ [७]

आशुस्त्रिवृद्भ्रान्तः पञ्चदशो व्योम सप्तदशः प्रतूर्तिरष्टादशस्तपो
नवदशोऽभिवर्तः सविंशो धरुणं एकविंशो वर्चो द्वाविंशः
सम्भरणस्त्रयोविंशो योनिश्चतुर्विंशो गर्भाः पञ्चविंश
ओजस्त्रिणवः क्रतुरेकत्रिंशः प्रतिष्ठा त्रयस्त्रिंशो ब्रध्नस्य
विष्टपं चतुस्त्रिंशो नाकः षट्त्रिंशो विवर्तोऽष्टाचत्वारिंशो
धृत्रश्चतुष्टोमः॥ (१५)

आशुः सप्तत्रिंशत्॥ [८]

अग्नेर्भागोऽसि दीक्षाया आधिपत्यं ब्रह्म स्पृतं त्रिवृथस्तोम
इन्द्रस्य भागोऽसि विष्णोराधिपत्यं क्षत्रं स्पृतं पञ्चदशः स्तोमो
नृचक्षसां भागोऽसि धातुराधिपत्यं जनित्रं स्पृतं सप्तदशः
स्तोमो मित्रस्य भागोऽसि वरुणस्याधिपत्यं दिवो वृष्टिर्वाताः
स्पृता एकविंशः स्तोमोऽदित्यै भागोऽसि पूष्ण आधिपत्यमोजः
स्पृतं त्रिणवः स्तोमो वसूनां भागोऽसि (१६)

रुद्राणामाधिपत्यं चतुष्पाथस्पृतं चतुर्विंशः स्तोमं आदित्यानां
भागोऽसि मरुतामाधिपत्यं गर्भाः स्पृताः पञ्चविंशः स्तोमो

देवस्य सवितुर्भागोऽसि बृहस्पतेराधिपत्यं समीचीर्दिशः
 स्पृताश्चतुष्टोमः स्तोमो यावानां भागोऽस्य यावानामाधिपत्यं
 प्रजाः स्पृताश्चतुश्चत्वारिंशः स्तोमं ऋभूणां भागोऽसि विश्वेषां
 देवानामाधिपत्यं भूतं निशान्तं स्पृतं त्रयस्त्रिंशः स्तोमः॥ (१७)

वसूनां भागोऽसि षट्चत्वारिंशच्च॥ [९]

एकयास्तुवत प्रजा अधीयन्त प्रजापतिरधिपतिरासीत्तिसृभि-
 रस्तुवत ब्रह्मासृज्यत ब्रह्मणस्पतिरधिपतिरासीत् पञ्चभिरस्तुवत
 भूतान्यसृज्यन्त भूतानां पतिरधिपतिरासीत्सप्तभिरस्तुवत
 सप्तर्षयोऽसृज्यन्त धाताधिपतिरासीन्नवभिरस्तुवत पितरौ-
 ऽसृज्यन्तादितिरधिपत्यासीदेकादशभिरस्तुवतर्तवोऽसृज्यन्तार्तवो-
 ऽधिपतिरासीत् त्रयोदशभिरस्तुवत मासा असृज्यन्त संवत्सरो-
 ऽधिपतिः (१८)

आसीत्पञ्चदशभिरस्तुवत क्षत्रमसृज्यतेन्द्रोऽधिपतिरासीत्सप्तदश-
 रस्तुवत पशवोऽसृज्यन्त बृहस्पतिरधिपतिरासीन्नवदशभिरस्तुवत
 शूद्रार्यावसृज्येतामहोरात्रे अधिपत्नी आस्तामेकंविंशत्यास्तुवतैकंशप-
 पशवोऽसृज्यन्त वरुणोऽधिपतिरासीन्नयोविंशत्यास्तुवत क्षुद्राः
 पशवोऽसृज्यन्त पूषाधिपतिरासीत्पञ्चविंशत्यास्तुवतारण्याः
 पशवोऽसृज्यन्त वायुरधिपतिरासीत्सप्तविंशत्यास्तुवत
 द्यावापृथिवी वि (१९)

ऐतां वसंवो रुद्रा आदित्या अनु व्यायन्तेषामाधिपत्यमासीन्नवविं

वनस्पतयोऽसृज्यन्त सोमोऽधिपतिरासीदेकत्रिंशतास्तुवत प्रजा
असृज्यन्त यावानां चायावानां चाधिपत्यमासीन्नयस्त्रिंशतास्तुवत
भूतान्यशाम्यन्प्रजापतिः परमेष्ठ्यधिपतिरासीत्॥ (२०)

सं वृत्सरोऽधिपतिर्वि पञ्चत्रिंशच्च॥ [१०]

इयमेव सा या प्रथमा व्यौच्छदन्तरस्यां चरति प्रविष्टा।
वधूर्जजान नवगङ्गनित्री त्रयं एनां महिमानः सचन्ते॥ छन्दस्वती
उषसा पेपिशाने समानं योनिमनु सञ्चरन्ती। सूर्यपत्नी वि
चरतः प्रजानती केतुं कृण्वाने अजरे भूरिरेतसा॥ ऋतस्य
पन्थामनु तिस्र आगुस्त्रयो घर्मासो अनु ज्योतिषागुः। प्रजामेका
रक्षत्यूर्जमेका (२१)

व्रतमेका रक्षति देवयूनाम्॥ चतुष्टोमो अभवद्या तुरीया
यज्ञस्य पक्षावृषयो भवन्ती। गायत्रीं त्रिष्टुभं जगतीमनुष्टुभं बृहदकं
युञ्जानाः सुवराभरन्निदम्॥ पञ्चभिर्धाता वि दधाविदं यत्तासां
स्वसृरजनयत्पञ्चपञ्च। तासामु यन्ति प्रयवेण पञ्च नाना रूपाणि
ऋतवो वसानाः॥ त्रिंशत्स्वसार उप यन्ति निष्कृतं समानं
केतुं प्रतिमुञ्चमानाः। (२२)

ऋतूस्तन्वते कवयः प्रजानतीर्मध्येछन्दसः परि यन्ति
भास्वतीः। ज्योतिष्मती प्रति मुञ्चते नभो रात्री देवी सूर्यस्य व्रतानि।
वि पश्यन्ति पशवो जायमाना नानारूपा मातुरस्या उपस्थै।

एकाष्टका तपसा तप्यमाना जजान गर्भं महिमानमिन्द्रम्। तेन
दस्यून्यसहन्त देवा हन्तासुराणामभवच्छर्वाभिः। अनानुजामनुजां
मामकर्त सत्यं वदन्त्यन्विच्छ एतत्। भूयासम् (२३)

अस्य सुमतौ यथा यूयमन्या वो अन्यामति मा प्र युक्त।
अभून्मम सुमतौ विश्ववेदा आष्टं प्रतिष्ठामविदद्धि गाधम्।
भूयासमस्य सुमतौ यथा यूयमन्या वो अन्यामति मा प्र युक्त।
पञ्च व्युष्टीरनु पञ्च दोहा गां पञ्चनाम्रीमृतवोऽनु पञ्च। पञ्च दिशः
पञ्चदशेन कृताः समानमूर्ध्नीरभि लोकमेकम् (२४)

ऋतस्य गर्भः प्रथमा व्युष्यपामेका महिमानं बिभर्ति।
सूर्यस्यैका चरति निष्कृतेषु घर्मस्यैका सवितैका नि यच्छति।
या प्रथमा व्यौच्छत्सा धेनुरभवद्यमे। सा नः पयस्वती
धुक्ष्वोत्तरामुत्तरा९ समांम्। शुक्रर्षभा नभसा ज्योतिषागाद्विश्वरूपा
शबलीरग्निकेतुः। समानमर्थः९ स्वपस्यमाना बिभ्रती जरामंजर
उष आगाः। ऋतूनां पत्नी प्रथमेयमागादहं नेत्री जनित्री
प्रजानांम्। एका सती बहुधोषो व्युच्छस्यजीर्णा त्वं जरयसि
सर्वमन्यत्॥ (२५)

ऊर्जमेकां प्रतिमुञ्चमाना भूयासमेकं पत्येकात्रविंशतिश्च॥ [११]

अग्रे जातान्म्र णुदा नः सपत्नान्प्रत्यजाताज्ञातवेदो नुदस्व।
अस्मे दीदिहि सुमना अहेडन्तव स्या९ शर्मन्निवरूथ उद्वित्।

सहसा जा॒तान्प्र॒णु॒दा नः॒ स॒प॒त्नान्प्र॒त्यजा॑ता॒ज्ञात॑वेदो नुदस्व। अधि॑
नो ब्रू॒हि सु॒मन॑स्यमा॒नो व॒यः॒ स्या॑म॒ प्र णु॒दा नः॒ स॒प॒त्नान्।
च॒तुश्च॒त्वारि॒९शः॒ स्तोमो॒ वर्चो॒ द्रवि॑ण॒९ षोड॒शः॒ स्तोम॒ ओजो॒ द्रवि॑णं
पृथि॒व्याः पु॒रोष॑मसि (२६)

अप्सो॑ नाम। ए॒व॒श्छ॒न्दो॒ वरि॑व॒श्छ॒न्दः॒ श॒म्भू॒श्छ॒न्दः॒
परि॒भू॒श्छ॒न्द॒ आ॒च्छ॒च्छ॒न्दो॒ मन॑श्छ॒न्दो॒ व्य॒च॒श्छ॒न्दः॒ सि॒न्धु॒श्छ॒न्दः॒
स॒मु॒द्रं छ॒न्दः॒ स॒लि॒लं छ॒न्दः॒ सं॒य॒च्छ॒न्दो॒ वि॒य॒च्छ॒न्दो॒ बृ॒ह॒च्छ॒न्दो॒
रथ॑न्त॒रं छ॒न्दो॒ नि॒का॒य॒श्छ॒न्दो॒ वि॒व॒ध॒श्छ॒न्दो॒ गि॒र॒श्छ॒न्दो॒ भ्र॒ज॒श्छ॒न्दः॒
स॒ष्टु॒ष्छ॒न्दो॒ऽनु॒ष्टु॒ष्छ॒न्दः॒ क॒कु॒च्छ॒न्द॒स्त्रि॒क॒कु॒च्छ॒न्दः॒ का॒व्यं छ॒न्दो॒ऽङ्कु॒पं
छ॒न्दः॒ (२७)

प॒द॒पङ्क्ति॑श्छ॒न्दो॒ऽक्ष॒र॒पङ्क्ति॑श्छ॒न्दो॒ वि॒ष्टा॒र॒पङ्क्ति॑श्छ॒न्दः॒ क्षु॒रो
भृ॒ज्वा॒ञ्छ॒न्दः॒ प्र॒च्छ॒च्छ॒न्दः॒ प॒क्ष॒श्छ॒न्द॒ ए॒व॒श्छ॒न्दो॒ वरि॑व॒श्छ॒न्दो॒
व॒य॒श्छ॒न्दो॒ व॒य॒स्कृ॒च्छ॒न्दो॒ वि॒शा॒लं छ॒न्दो॒ वि॒ष्प॒र्धा॒श्छ॒न्द॒श्छ॒दि॒श्छ॒न्दो॒
दू॒रो॒ह॒णं छ॒न्द॒स्त॒न्द्रं छ॒न्दो॒ऽङ्का॒ङ्कं छ॒न्दः॒॥ (२८)

अ॒स्य॒ङ्कु॒प॒ञ्छ॒न्द॒स्त्रय॑स्त्रि॒९ श॒च॒॥ ————— [१२]

अ॒ग्निर्वृ॒त्राणि॑ जङ्घ॒न॒द्रवि॑ण॒स्युर्वि॑प॒न्यया॑। स॒मि॒द्धः शु॒क्र आ॑हुतः॥
त्व॒९ सौ॒मा॒सि॒ स॒त्प॑ति॒स्त्व॒९ रा॒जो॒त वृ॑त्र॒हा। त्वं भ॒द्रो अ॑सि॒ क्रतुः॑॥
भ॒द्रा ते॑ अ॒ग्ने स्व॑नी॒क स॒न्दृ॒ग्धो॒रस्य॑ स॒तो वि॑षु॒णस्य॑ चा॒रुः। न य॑त्ते
शो॒चि॒स्तम॑सा॒ वर॑न्त॒ न ध्व॒स्मान॑स्त॒नुवि॑ रे॒प आ धुः॑॥ भ॒द्रं ते॑ अ॒ग्ने

सहसिन्ननीकमुपाक आ रौचते सूर्यस्य। (२९)

रुशदृशे ददृशे नक्तया चिदरूक्षितं दृश आ रूपे अन्नम्।
सैनानीकेन सुविदत्रो अस्मे यष्टा देवाः आयजिष्ठः स्वस्ति।
अदब्धो गोपा उत नः परस्पा अग्रे द्युमदुत रेवद्दिदीहि।
स्वस्ति नो दिवो अग्रे पृथिव्या विश्वायुर्धेहि यजथाय देव।
यथ्सीमहि दिविजात प्रशस्तं तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम्। यथा
होतर्मनुषः (३०)

देवताता यज्ञेभिः सूनो सहसो यजांसि। एवानो अद्य
समना समानानुशन्नग्र उशतो यक्षि देवान्॥ अग्निमीडे पुरोहितं
यज्ञस्य देवमृत्विजम्। होतारः रत्नधातमम्॥ वृषा सोम द्युमाः
असि वृषा देव वृषव्रतः। वृषा धर्माणि दधिषे॥ सान्तपना इदः
हविर्मरुतस्तञ्जुष्टन। युष्माकोती रिशादसः॥ यो नो मर्तो वसवो
दुरह्णा युस्तिरः सत्यानि मरुतः (३१)

जिघांसात्। द्रुहः पाशं प्रति स मुचीष्ट तपिष्ठेन तपसा
हन्तना तम्। संवत्सरीणा मरुतः स्वर्का उरुक्षयाः सगणा मानुषेषु।
तैऽस्मत्पाशान् मुञ्चन्त्वहंसः सान्तपना मदिरा मादयिष्णवः।
पिप्रीहि देवाः उशतो यविष्ठ विद्वाः ऋतूः ऋतुपते यजेह। ये
दैव्या ऋत्विजस्तेभिरग्रे त्वः होतृणामस्यायजिष्ठः। अग्रे यदद्य
विशो अध्वरस्य होतः पावक (३२)

शो॒चे वे॒ष्ट्वं हि यज्वा॑। ऋ॒ता य॑जासि म॒हिना वि य॒द्भूर॑ह॒व्या
 व॑ह यविष्ठ॒ या ते अ॒द्या। अ॒ग्निना॑ र॒यिम॑श्जव॒त्पोष॑मेव दि॒वेदि॑वे।
 य॒शसं॑ वी॒रव॑त्तमम्॥ ग॒य॒स्फानो॑ अमीव॒हा व॑सुवित्पु॒ष्टिर्व॑धनः।
 सु॒मित्रः॑ सोम॒ नो भव॑। गृ॒हमे॑धास॒ आ ग॑त॒ मरु॑तो मापं भूतन।
 प्र॒मुञ्च॑न्तो नो अ॒हंसः॑। पूर्वी॑भिर्गृ॒हि द॑दाशि॒म श॒रद्वि॑र्मरुतो व॒यम्।
 महो॑भिः (३३)

च॒रुष॑णी॒नाम्। प्र बु॒ध्रिया॑ ईरते वो॒ महा॑सि॒ प्र णा॑मानि
 प्रय॑ज्यवस्तिरध्वम्। सु॒ह॒स्त्रियं॑ दम्य॒म्भा॒गमे॑तं गृ॒हमे॑धीयं मरुतो
 जुष॑ध्वम्। उप॒ यमेति॑ युवतिः सु॒दक्षं॑ दोषा वस्तोर्गृ॒हवि॑ष्मती
 घृ॒ताची॑। उप॒ स्वैन॑म॒रम॑तिर्वसूयुः। इ॒मो अ॑ग्रे वी॒तत॑मानि ह॒व्याज॑स्रो
 वक्षि॑ देवता॒तिम॑च्छ। प्रति॑ न ई॒रं सुर॑भीणि॒ विय॑न्तु। क्री॒डं वः॑
 शर्धो॑ मारु॒तम॑न॒र्वाण॑ रथे॒शुभ॑म्। (३४)

क॒र्णा अ॒भि प्र गा॑यत। अ॒त्यासो॑ न ये म॒रुतः॑ स्व॒श्चो यक्ष॑दृशो
 न शु॒भय॑न्त॒ मर्याः॑। ते ह॒र्म्ये॒ष्ठाः शि॑शवो॒ न शु॒भ्रा व॒त्सासो॑ न
 प्र॒क्री॒डिनः॑ पयो॒धाः। प्रैषा॒मज्मे॑षु विथु॒रेव॑ रेजते॒ भूमि॑र्यामेषु यद्ध
 यु॒ञ्जते॑ शु॒भे। ते क्री॒डयो॑ धुन॒यो भ्रा॑जदृष्टयः स्व॒यं म॑हित्वं प॒नय॑न्त॒
 धूत॑यः। उप॒ह्वरे॑षु यदचि॒ध्वं य॒यिं व॒यं इव॑ मरुतः केन॑ (३५)

चि॒त्प॒था। श्रो॑त॒न्ति को॒शा उप॑ वो॒ रथे॑ष्वा घृ॒तमु॑क्षता
 मधु॑वर्णमर्चते। अ॒ग्निम॑ग्नि॒र॒ हवी॑मभिः सदा॑ हवन्त वि॒शप॑तिम्।

हव्यवाहं पुरुप्रियम्। तं हि शश्वन्त ईडते सुचा देवं घृतश्रुतां।
 अग्निं हव्याय वोढवे। इन्द्राग्नी रोचना दिवः श्रथद्वत्रमिन्द्रं
 वो विश्वतस्परीन्द्रं नरो विश्वकर्मन् हविषा वावृधानो विश्वकर्मन्
 हविषा वर्धनेन॥ (३६)

सूर्यस्य मनुषो मरुतः पार्वक महोभी रथेशुभं केन् पट्वारिंशच्च॥ [१३]

अपां त्वेमन्नयं पुरो भुवः प्राचीं ध्रुवक्षितिस्त्र्यविरिन्द्राग्नी मा छन्दं आशुस्त्रिवृद्धेर्भागौऽस्येकयेयमेव
 सा याग्रे जातान्निर्वृत्राणि त्रयोदश॥१३॥

अपां त्वेन्द्राग्नी इयमेव देवताता पट्विंशत्॥३६॥

अपां त्वेमन् हविषा वर्धनेन॥

हरिः ॐ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां चतुर्थकाण्डे तृतीयः प्रश्नः
 समाप्तः॥४-३॥